

УДК 330.3

DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-2-2>

Валюс Л.О.

викладач

Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5649-0676>

Lesia Valius

Khmelnytskyi Cooperative Trade and Economic Institute

ВІЙНА В УКРАЇНІ ЯК КАТАЛІЗАТОР РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

THE WAR IN UKRAINE AS A CATALYST FOR THE DEVELOPMENT OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP

Анотація. У статті виявлено, що через ведення бойових дій на території України спостерігається стрімке збільшення чисельності вразливих категорій населення, зростає кількість біженців та внутрішньо переміщених осіб. Також нажалі збільшується число осіб, які отримують інвалідність. Доведено, що поєднати альтруїстичний ідейний та суто практичний напрями, цілком можливо з допомогою соціального підприємництва. Обґрунтовано головну відмінність соціального підприємництва від звичайного бізнесу, а саме мету створення бізнесу. Доведено, що соціальне підприємництво – це унікальна можливість поєднання соціальної місії з бажанням заробити гроші, надати певні послуги та продати товари. Діяльність соціальних підприємств сприяє вирішенню проблем соціально незахищених людей, їх працевлаштуванню та громадській адаптації.

Ключові слова: соціальне підприємництво, соціальна потреба, організація, прибуток, внутрішньо переміщені особи, пільга.

Abstract. The article revealed that due to hostilities on the territory of Ukraine, there is a rapid increase in the number of vulnerable categories of the population, the number of refugees and internally displaced persons is increasing. Also, unfortunately, the number of people receiving disability is increasing. It has been proven that it is quite possible to combine altruistic ideological and purely practical directions with the help of social entrepreneurship. The main difference between social entrepreneurship and ordinary business, namely the purpose of creating a business, is substantiated. It has been proven that social entrepreneurship is a unique opportunity to combine a social mission with the desire to earn money, provide certain services and sell goods. The activities of social enterprises contribute to solving the problems of socially vulnerable people, their employment and social adaptation. Taking into account the difficult conditions of the functioning of business and organizations in Ukraine during the martial law, including social enterprises, the influence of various criteria on the development of social entrepreneurship was investigated. A number of factors that exist in Ukraine that directly or indirectly affect the increase in the number of social enterprises are considered. The possibility of forming a more conscious culture of consumption due to consumer loyalty to the products of social entrepreneurship has been identified. The main organizational and legal forms for the implementation of social entrepreneurship in Ukraine in the conditions of war are considered. Namely, the implementation of social entrepreneurship through non-profit organizations, business entities and private individuals. The mechanism of preferential lending to social enterprises with the aim of solving current social problems in Ukraine with the help of the WNISEF Social Investment Program was considered. Social entrepreneurship is highlighted as an effective mechanism for overcoming the problems of socially vulnerable population groups. The opportunities provided by the development of social entrepreneurship in Ukraine as a whole and at local levels have been studied. Namely, the fullness of the local budget will increase, the level of unemployment will decrease, and the well-being of the entire community will increase.

Keywords: social entrepreneurship, social need, organization, profit, internally displaced persons, benefit.

Постановка проблеми. Повномасштабна війна росії проти України яскраво показала всі сильні і слабкі сторони української економіки.

Деякі сильні сторони стали наслідками реформ, проведених за попередні роки, а саме: неочікувана стійкість банківської системи, здатність уряду та Національного банку у складних умовах втримати макроекономічну стабільність.

Варто відзначити особливу силу приватної ініціативи. Знадобилося лише кілька тижнів, щоб бізнес оговтався від шоку та відновив діяльність незважаючи на обстріли. До вересня на території, не охопленій бойовими діями та окупацією, запрацювали майже всі. Не зупинили прагнення працювати та заробляти гроші, навіть терористичні удари росії по енергетичній інфра-

структурі. На вулицях міст – цілі оркестри генераторів допомагають забезпечувати усі потреби.

Проявилися і слабкі сторони. Популістські дії багатьох урядів, бажання витратити з державної казни більше, ніж збирати до неї, залишили держбюджет не лише без резерву, а й з дорогими боргами.

Вибудувана недовіра громадян та бізнесу до влади навіть зараз підштовхує давати гроші волонтерам, а не чесно платити податки, що робить Україну надто залежною від міжнародної фінансової допомоги.

2022 рік став роком швидкої відповіді на надскладні виклики, а 2023 рік буде вже роком рішень на більш тривале майбутнє.

Україні буде потрібно зрозуміти, де є зараз і де будуть жити і працювати після перемоги багато міль-

йонів біженців та внутрішньо переміщених осіб. Які підприємства залишаються в менш безпечних регіонах, а які перенесуть виробництво в інші області.

З перших днів повномасштабного вторгнення російських військ в Україну, під обстріли та авіа-удари потрапляють як військові, так і цивільні громадяни в різних регіонах держави. Кожного дня кількість людей, які зазнали поранень, збільшується. Для багатьох українців наслідки втрати здоров'я від дій російської армії мають безповоротний характер, вони отримують інвалідність [2; 3].

Саме ці та інші питання є рушійними силами активного розвитку соціального підприємництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття соціального підприємництва є вже відомим для України. Чимало науковців, представників влади і бізнесу, громадських діячів досліджують теоретичний та практичний досвід ведення соціальної підприємницької діяльності. Серед вітчизняних науковців варто відзначити Л. Долуду, Ю. Кірсанова, А. Корнецького, В. Смалю та ін. Серед закордонних авторів, які досліджували проблематику соціального підприємництва, варто згадати таких, як: Дж. Кікал, Т. Лайонс, Дж. Мейр. Незважаючи на вагомий внесок, зроблений вітчизняними і зарубіжними науковцями стосовно проблеми, що досліджується, є потреба подальшого поглибленого вивчення та розгляду як на теоретичному, так і на практичному рівнях.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є вивчення можливостей, які дасть розвиток соціального підприємництва в Україні, визначення оптимальних організаційних форм для здійснення соціального підприємництва в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головна відмінність соціального підприємництва від звичайного бізнесу полягає в тому, що для соціального підприємництва отримання та розподіл прибутку не є самоціллю чи основною метою. В умовах великої кількості соціальних проблем та соціально вразливих груп населення соціальне підприємництво набуває все більшої популярності як ефективний механізм подолання цих проблем.

Соціальні підприємці розвивають економіку, сплачують податки та покривають соціальні потреби громади: дають людям роботу, створюють гідні умови для людей з інвалідністю та інших незахищених груп.

Наразі в Україні нараховується більше 1000 організацій, які за тими чи іншими ознаками можна зарахувати до категорії «соціальне підприємництво».

Для чіткого розуміння поняття «соціальне підприємництво» потрібно використовувати критерії, які дозволять чітко визначити і відокремити такий вид бізнесу від традиційного [1; 6]. Можемо використати критерії визначення соціального підприємництва, які використовують у Великій Британії:

1. Соціальне підприємництво – це бізнес. Це може бути традиційний чи інноваційний бізнес, виробництво чи послуги, торгівля чи освіта, головне, щоб він був рентабельним.

2. Соціальне підприємництво має чітко визначені соціальні цілі. Соціальний ефект є цілеспрямованим результатом, а не побічним продуктом діяльності. В Україні часто плутають корпоративну соціальну відповідальність (КСВ) з соціальним підприємництвом,

тому варто зазначити, що для соціально-відповідального бізнесу соціальний ефект є побічним продуктом діяльності і до того ж добровільним, тобто таким, що може бути включений у діяльність і виключений у будь-який момент за рішенням керівництва.

3. У соціальному підприємстві прибуток реінвестується в розширення діяльності та/або спрямовується на досягнення соціальних цілей. Цей критерій вказує, яким чином розподіляється прибуток від комерційної діяльності залежно від соціальних цілей. Згідно організаційно-правової форми соціального підприємства, можна виділити кілька яскравих прикладів в Україні, а саме підприємства, в яких:

– весь прибуток реінвестується у розширення діяльності. Такий підхід притаманний соціальним підприємствам, які створені людьми з інвалідністю або соціально-вразливими категоріями людей задля самопомогі та працевлаштування, а також кооперативами, метою яких є підвищення якості життя громади. У Європі такі підприємства позначаються абревіатурою WISE (Work Integration Social Enterprise – соціальне підприємство трудової інтеграції) і підтримуються владою;

– частина прибутку реінвестується, частина йде на соціальні цілі. Такий розподіл характерний соціальним підприємствам, створеним громадськими організаціями та благодійними фондами. Ця схема є найбільш поширеною у світі, оскільки сприяє розвитку комерційного компонента і отримання більшого соціального ефекту. Пропорція розподілу між реінвестуванням та благодійністю може змінюватися залежно від низки чинників, таких як: розвиток бізнесу, конкуренція, економічне становище в країні, рішення акціонерів тощо;

– весь прибуток йде на досягнення соціального ефекту. Такий тип часто називають «генератором прибутку», зважаючи на пряму функцію заробляння коштів на певні соціальні ініціативи. Залишається певний відсоток для утримання і розвитку бізнесу, а інше спрямовується на фінансування, наприклад, громадської організації чи благодійного фонду. В Україні є приклади соціальних підприємств, які віддають від 40 до 80% свого прибутку на фінансування різних соціальних проектів.

4. Демократичне управління. Поставити чіткі соціальні цілі, та узгодити розподіл прибутку між реінвестуванням та соціальними цілями можливо лише за демократичного управління. Цей критерій застосовується у соціальних підприємствах, створених громадськими організаціями, найвищий орган правління яких – загальні збори. Також форма кооперативу може забезпечувати демократичне управління, оскільки діє схема «1 акціонер – 1 голос». Ідеальним варіантом демократичного управління є залучення до процесу прийняття рішень усіх зацікавлених сторін (стейкхолдерів), що б ілюструвало відкритість та прозорість роботи соціального підприємства. Відразу потрібно зазначити, що такої організаційно-правової форми, як «соціальне підприємство», в українському законодавстві не існує [12], а це означає, що є свої переваги й недоліки. До переваг можна зарахувати вибір тієї організаційно-правової форми (ОПФ), яка оптимально підходить до певного виду бізнесу і мінімізації податків. Недоліком є відсутність певних пільг з боку держави

для соціальних підприємств (СП), що робить СП більш вразливими в конкуренції з традиційним бізнесом.

В Україні, існує ряд факторів, які прямо чи опосередковано впливають на збільшення кількості соціальних підприємств, хоча можуть нести і незначний негативний вплив. Проаналізувавши дослідження науковців у даній тематиці, можна систематизувати ці фактори (див. табл. 1).

Турбулентність бізнес-середовища стрімко зростає, у зв'язку з військовим станом, що може викликати сумніви чи побоювання перед започаткуванням під-

приємницької діяльності. В цих умовах держава надає важливу інформаційну та організаційну підтримку для бізнесу, зокрема через єдиний портал державних послуг Дія, де можлива реєстрація самого підприємства [9].

Яку ж організаційно-правову форму (ОПФ) обрати для ведення соціального підприємництва? Розглянемо можливі [12; 13].

Організаційно-правові форми для здійснення соціального підприємництва в Україні:

1. Неприбуткові організації (громадські організації; благодійні організації; релігійні організації; ОСББ,

Таблиця 1 – Фактори, які впливають на розвиток соціального підприємництва

№ за/п	Назва фактору	Негативний вплив на розвиток соціального підприємництва	Можливості для розвитку соціального підприємництва, зумовлені даним фактором
1	Економічна ситуація	- відсутність ресурсів у державному бюджеті; - фінансування соціальної сфери за залишковим принципом	- спонукає людей і громади ставати активнішими, шукати інноваційні підходи до вирішення проблем; - дозволяє використовувати бізнесові підходи; - в разі створення комфортних умов ведення бізнесу на місцевому рівні – ефект буде колосальний: збільшиться наповненість місцевого бюджету, зменшиться рівень безробіття, зросте добробут усієї громади; - залучає ті ресурси, які до цього були непридатні: вразливі групи населення, відходи виробництва і життєдіяльності та ін.
2	Законодавство	- відсутність законодавства, яке регулює діяльність СП, визначає правові засади та державну підтримку	- можливістю вибрати для СП найбільш оптимальну організаційно-правову форму (ОПФ), як з погляду бізнес-моделі, так і особливостей оподаткування; - можливості громадських і благодійних організацій займатися комерційною діяльністю, що підвищує організаційну спроможність і життєздатність зазначених інституцій
3	Наявність людських ресурсів	- страх додаткових витрат через безліч стереотипів, та через потребу створення універсального дизайну й адаптації робочих місць	- можливість задіяти категорії, які не задіяні в традиційному бізнесі. Зокрема: • люди з інвалідністю; • внутрішньо-переміщені особи; • постраждалі від збройних конфліктів; • учасники військових дій; • національні меншини; • люди похилого віку; • молодь з проблемами соціалізації; • люди з важкими хронічними захворюваннями; • люди, що вийшли з місць позбавлення волі; • багатодітні родини.
4	Споруди у власності громади	- багато будівель, які перебувають у власності громади, фактично не використовуються через жакхливий стан.	- можливість використати закордонний досвід, та трансформувати непрацюючі підприємства в офісні центри із працевлаштуванням представників уразливих груп населення і прибутками, що спрямовуються на вирішення місцевих проблем.
5	Зацікавленість великого бізнесу в аутсорсингу	- неготовність деяких видів бізнесу, закрити внутрішні, допоміжні підрозділи	- збільшується тенденція замовлення таких послуг, як прибирання, транспортування, кур'єрська доставка, обслуговування оргтехніки і мереж, реклама і зв'язки з громадськістю, організація подій, освітні послуги, бухгалтерський облік, виробництво різних деталей тощо. Це дає змогу розвиватися малому бізнесу. - компанії шукають можливості замінити гранти на стартапи, оскільки у цьому випадку вбивають двох зайців, бо забезпечують собі аутсорсинг і паралельно вирішують соціальну проблему, яка, своєю чергою, не вимагатиме наступних грантів.
6	Лояльність споживачів до продукції СП	- байдужість незначної кількості споживачів до виробника	- відчуття причетності до корисної справи, ще й у досить простий спосіб (купування необхідного товару чи послуги); - можливість формування більш свідомої культури споживання
7	Підтримка СП міжнародними фондами та організаціями	- відсутність прямих даних, щодо підтримки соціальних підприємств	- підтримка внутрішньо-переміщених осіб від Програми Розвитку ООН; - допомога вимушеним переселенцям і громадам, які зазнали наслідків конфлікту, від Міжнародної організації з міграції; - програми донорів, спрямовані на розвиток сільської місцевості, що містять елементи соціального підприємництва (Фонд «Монсанта», Міжнародний благодійний фонд «Добробут громад» (Heifer International)), Фонд «Східна Європа» та інші

Джерело: сформовано автором на основі [1; 4; 7]

ЖБК, с/г обслуговуючі кооперативи та інші неприбуткові організації)

2. СПД та приватні особи:

- юридичні особи (загальна система; спрощена система та підприємства і організації, засновані громадськими організаціями інвалідів);

- ФОП (загальна система; єдиний податок; незалежна професійна діяльність);

- спільна діяльність.

Проаналізуємо детальніше порядок та умови діяльності неприбуткових організацій [1; 2; 5; 13].

Здійснення благодійною організацією (БО) соціального підприємництва здійснюється згідно із ч. 4 ст. 16 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації в Україні» благодійні організації можуть здійснювати господарську діяльність, метою якої не є отримання прибутку та яка сприяє досягненню статутних цілей. Статут БО повинен містити інформацію про джерела її активів та може визначати особливості діяльності та її припинення. БО також має отримати КВЕД на вид підприємницької діяльності. З боку Податкового кодексу України, згідно з п. 133.4 ПКУ благодійна організація не є платником податку на прибуток з будь-яких доходів.

Згідно з ч. 2 п. 2 ст. 21 Закону України «Про громадські об'єднання» громадське об'єднання (ГО) має право здійснювати підприємницьку діяльність безпосередньо, якщо це передбачено статутом громадського об'єднання. Одним із принципів діяльності ГО є відсутність майнового інтересу: члени ГО не мають права на частку майна громадського об'єднання та не відповідають за його зобов'язаннями. Згідно з п. 133.4 ПКУ громадське об'єднання не є платником податку на прибуток за виконання умов, аналогічних до умов для благодійних організацій.

Неприбуткові організації, внесені до Реєстру неприбуткових установ та організацій, не є платниками податку на прибуток підприємств. Проте у разі здійснення діяльності в рамках соціального підприємництва, наявності найманих працівників, виплат на користь фізичних осіб, майна, постачання товарів, послуг, що є об'єктами оподаткування іншими податками та зборами за ПКУ, неприбуткова організація зобов'язана реєструватись платником, сплачувати, звітувати з відповідних податків і зборів. Але може мати ряд пільг по сплаті податків. У разі, якщо загальна сума від здійснення операцій з постачання організацією товарів/ послуг, що підлягають оподаткуванню, протягом останніх 12 календарних місяців сукупно перевищує 1 млн гривень (без урахування ПДВ), така організація зобов'язана зареєструватися як платник ПДВ (п. 181.1 ст. 181 ПКУ).

Варто зауважити, що операції з надання благодійної допомоги також звільняються від ПДВ (пп. 197.1.15 ст. 197 ПКУ), зокрема: безоплатне постачання товарів / послуг благодійним організаціям, утвореним і зареєстрованим відповідно до законодавства.

Отже, громадські, благодійні та інші організації після включення до Реєстру неприбуткових установ та організацій не є платниками податку на прибуток підприємств, тобто не нараховують та не сплачують податок від будь-яких доходів від своєї діяльності у разі відсутності порушення ними вимог «неприбутковості» (передбачених п. 133.4 ст. 133 ПКУ). При цьому вони

все одно мають вести бухгалтерський облік та зберігати облікові документи у встановлені законодавством строки: не менше 3 років від подання звітності, для складання якої вони використовувались, а для ГО – не менше 5 років (відповідно до спеціального положення – ст. 23 Закону про ГО). Також всі неприбуткові організації мають подавати звітність: податкову, фінансову та статистичну. Якщо організація має у володінні об'єкти нерухомості чи користується послугами найманих працівників, вона також подає іншу податкову звітність залежно від наявності відповідних об'єктів оподаткування (із податку на доходи фізичних осіб, ЄСВ, ПДВ, податку на нерухоме майно, земельного податку тощо). Якщо організація має пільги з оподаткування, то зобов'язана подавати Звіт про суми податкових пільг: за наявності пільг із ПДВ, податку на нерухоме майно, земельного податку тощо (окрім податку на прибуток, адже неприбуткові організації взагалі не є платниками цього податку, тобто, за формальною ознакою, пільгою не користуються).

Діяльність юридичних та фізичних осіб підприємців регулюється Господарським кодексом України (ГКУ) та Податковим кодексом України (ПКУ). Верховна Рада України продовжує вносити зміни у законодавство, щоб підлаштувати його під реалії воєнного часу [10; 11]. Не стає винятком і оподаткування, адже під час війни як ніколи необхідно знайти розумний баланс, щоб підтримувати бізнес та водночас мати змогу забезпечувати всім необхідним і армію, і громадян.

Якщо підприємства, юридичні та фізичні особи переслідують і комерційні і соціальні цілі, для них передбачено застосування пільг. Відтак, якщо метою соціального підприємства (або однією із цілей) є, наприклад, благодійна допомога дитячим будинкам, домам людей з інвалідністю (підтримка певних неприбуткових організацій), то підприємство на загальній системі оподаткування має право зменшити об'єкт оподаткування на суму коштів або вартості товарів, виконаних робіт, наданих послуг, безоплатно перерахованих (переданих) протягом звітного (податкового) року неприбутковим організаціям, внесеним до Реєстру неприбуткових установ та організацій (згаданим вище дитячим будинкам та домам людей з інвалідністю), – у розмірі, що не перевищує 4% оподатковуваного прибутку попереднього звітного року.

3 березня 2022 року у Верховній Раді України відбулося пленарне засідання, під час якого прийнято 14 законів та одну постанову. Серед них був законопроект № 7125 [11]. Ним передбачено три важливі податкові пільги для тих, хто допомагає захисникам України:

- операції з добровільної передачі або відчуження коштів, товарів, у тому числі підакцизних, надання послуг на користь Збройних сил України та підрозділів територіальної оборони, без попереднього або наступного відшкодування їх вартості, не вважаються операціями з реалізації для цілей оподаткування;

- врахування у складі витрат у повному обсязі коштів та майна, що передається Збройними Силами України та іншим підрозділам;

- сума відшкодування вартості пального, витраченого при наданні послуг з перевезення для забезпечення потреб Збройних сил України та підрозділів територіальної оборони, не включається до складу

оподаткованого доходу фізичних осіб, які надають такі послуги.

Порівнюючи податкове навантаження на діяльність соціального підприємства – неурядової організації та підприємства на загальній системі оподаткування, можна зробити такі висновки:

1) якщо доходи (прибутки) від здійснення діяльності соціального підприємства будуть цілком спрямовуватися на благодійну, громадську діяльність, то неприбуткова організація не сплачуватиме податок на прибуток з будь-якої суми та будь-яких доходів (прибутків), у той час як прибуткове підприємство на загальній системі оподаткування лише зменшить фінансовий результат до оподаткування на 4% оподаткованого прибутку попереднього звітного року, при цьому має відповідні обмеження щодо придбання товарів (робіт, послуг) у неприбуткової організації;

2) якщо цілями створення та діяльності соціального підприємства є спрямування лише частини доходу (прибутку) на благодійну, громадську діяльність, а решту доходів (прибутків) засновники мають бажання розподіляти між собою – варто обирати організаційно-правову форму платника податку та сплачувати податок на прибуток з об'єкта оподаткування, зменшеного з урахуванням понесених добровільних витрат у встановлених межах.

Громадські організації людей з інвалідністю, їх спілки створюються з метою забезпечення рівних прав і можливостей людей з інвалідністю та їхнього соціального захисту, виявлення, усунення перепон і бар'єрів, що перешкоджають забезпеченню прав і задоволенню потреб таких осіб, зокрема стосовно доступу їх нарівні з іншими громадянами до об'єктів фізичного оточення, транспорту, інформації та зв'язку, а також, з урахуванням індивідуальних можливостей, здібностей та інтересів, – до освіти, праці, культури, фізичної культури і спорту, надання соціальних послуг, залучення людей з інвалідністю до суспільної діяльності, здійснення громадського контролю за дотриманням прав людей з інвалідністю, представництва їхніх інтересів та усунення будь-яких проявів дискримінації стосовно людей з інвалідністю, які мають право користуватися пільгами і преференціями, передбаченими законодавством [1].

Основи соціальної захищеності людей з інвалідністю в Україні, забезпечення рівної з усіма іншими громадянами можливості для участі в економічній, політичній і соціальній сферах життя суспільства, створення необхідних умов, які дають можливість людям з інвалідністю ефективно реалізувати права та свободи людини і громадянина та вести повноцінний спосіб життя згідно з індивідуальними можливостями, здібностями і інтересами, – визначено Законом України «Про основи соціальної захищеності людей з інвалідністю в Україні».

Підприємства та організації громадських організацій людей з інвалідністю за умови виконання поставлених вимог та отримання дозволу мають ряд пільг з оподаткування, тобто для здійснення соціального підприємництва через такі організації передбачено сприятливий податковий режим.

На сьогоднішній день податкових пільг для ФОП (на загальній і спрощеній системах оподаткування) та фізичних

осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, у сфері соціального підприємництва не передбачено.

Ще однією з можливих форм здійснення соціального підприємництва є також форма об'єднання зусиль суб'єктів різних ОПФ шляхом укладення договору про спільну діяльність. Така форма, наприклад, може сприяти працевлаштуванню вразливих категорій населення, зокрема ВПО та постраждалих у зоні проведення бойових дій. Спільна діяльність без створення юридичної особи – господарська діяльність, яка є об'єктом спільного контролю двох або більше сторін відповідно до письмової угоди між ними. За договором про спільну діяльність сторони зобов'язуються спільно діяти без створення юридичної особи для досягнення певної мети. Укладення договору про спільну діяльність може бути зручною формою організації спільних соціальних зусиль різних суб'єктів – СПД, фізичних осіб, зокрема одночасно як з комерційною метою, так і соціально важливою. Проте попередньо слід проаналізувати необхідність здійснення державної реєстрації такого договору, постановки на окремий податковий облік, подання окремої податкової звітності та сплати податків. Іншими словами, зважити зручності та можливі складнощі даної ОПФ відносин для втілення соціального підприємницького проекту.

З метою вирішення актуальних соціальних проблем в Україні Програма соціального інвестування WNISEF розробила механізм пільгового кредитування соціальних підприємств, який реалізується з комерційними банками-партнерами [4; 8]. Можливе отримання кредиту на суму від 10 000 до 100 000 доларів США у гривневому еквіваленті, кредитна ставка: від 5% до 10% річних (фіксована ставка протягом усього терміну кредиту). Забезпеченням кредиту може виступати ліквідна застава (обладнання, автотранспорт, нерухомість) та депозит від WNISEF.

Отримати такий кредит можуть соціальні підприємства, що відповідають 3 основним критеріям:

1) необхідно бути зареєстрованою юридичною особою відповідно до чинного законодавства України, або фізичною особою-підприємцем та здійснювати комерційну діяльність;

2) мати чітко прописану в офіційних документах соціальну (екологічну) мету своєї діяльності;

3) мати чітко прописаний механізм розподілу прибутку, де буде видно, скільки відсотків прибутку спрямовується на соціальну мету.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, результати дослідження свідчать, що розвивати бізнес під час війни – ще той виклик, а розбудовувати екосистему для соціального підприємництва – й погнів. Соціальне підприємництво – це гарний спосіб впливати на суспільство. Зокрема, де не справляється держава, соціальні підприємці можуть більш ефективно працювати локально. Лише за кілька років концепція соціального підприємництва – організації, місія якої полягає в поєднанні зростання доходу та отримання прибутку з потребою поважати та підтримувати своє оточення і навколишнє середовище та мережу зацікавлених сторін – переросла з інтригуючої новітньої ідеї у звичну для бізнесу реальність.

Бібліографічний список:

1. Долуда Л., Назарук В., Кірсанова Ю. Соціальне підприємництво. Бізнес-модель. Реєстрація. Оподаткування. Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2017. 92 с.
2. Аналітична та статистична інформація Державної служби зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analitics> (дата звернення: 14.01.2023).
3. Соціальне підприємництво: парадокс як шлях вперед. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/human-capital/articles/2020-global-human-capital-trends-introduction.html> (дата звернення: 15.01.2023).
4. Міжнародні організації: програма розвитку ООН. URL: <https://izbirkom.org.ua/publications/mir-24/2022/mizhnarodni-organizaciyi-programa-rozvitku-onn/> (дата звернення: 15.01.2023).
5. Україна – Звіт про переміщення – Звіт по базовій оцінці території 2022 р. URL: <https://dtm.iom.int/ukraine> (дата звернення: 14.01.2023).
6. Босак І. П. Тенденції розвитку соціального підприємництва в Україні. *Наукові записки*. 2018. № 1. С. 154–160.
7. Матвієнко-Біляєва Г. Л. Соціальне підприємництво: ефективний гібридний бізнес феномен. *Економіка та суспільство*. 2018. № 14. С. 461–466.
8. Ачкасова О. В. Розвиток соціального підприємництва в Україні в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 37. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1217/1172> (дата звернення: 20.01.2023).
9. Соціальне підприємництво. URL: <https://business.diia.gov.ua/social-entrepreneurship> (дата звернення: 15.01.2023).
10. Податкові зміни під час дії воєнного стану: новий Закон. URL: https://biz.ligazakon.net/analitics/211542_podatkov-zmni-pd-chas-d-vonnogo-stanu-noviy-zakon (дата звернення: 14.01.2023).
11. Бізнес допомагає ЗСУ під час війни: які податкові наслідки? URL: <https://news.dtki.ua/taxation/common/75203-biznes-dopomogaje-zsu-pid-cas-viini-yaki-podatkov-naslidki> (дата звернення: 14.01.2023).
12. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 14.01.2023).
13. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 14.01.2023).

References:

1. Doluda L., Nazaruk V., Kirsanova Yu. (2017) *Sotsialne pidpriemnytstvo. Biznes-model. Reiestratsiia. Opodatkuvannia* [Social entrepreneurship. Business model. Registration. Taxation]. Kyiv: Limited liability company «Agency «Ukraine», 92 p.
2. *Analitichna ta statystychna informatsiia Derzhavnoi sluzhby zainiatosti*. [Analytical and statistical information of the State Employment Service]. Available at: <https://www.dcz.gov.ua/analitics> (accessed 15 January 2023).
3. *Sotsialne pidpriemnytstvo: paradoks yak shliakh vpered* [Social entrepreneurship: a paradox as a way forward]. Available at: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/human-capital/articles/2020-global-human-capital-trends-introduction.html> (accessed 15 January 2023).
4. *Mizhnarodni orhanizatsii: prohrama rozvytku OON* [International organizations: United Nations development program]. Available at: <https://izbirkom.org.ua/publications/mir-24/2022/mizhnarodni-organizaciyi-programa-rozvitku-onn/> (accessed 15 January 2023).
5. *Ukraine – Zvit pro peremishchennia – Zvit po Bazovii Otsyntsi Terytorii 2022 r.* [Ukraine – Report on displacement – Report on the Baseline Assessment of the Territory 2022]. Available at: <https://dtm.iom.int/ukraine> (accessed 14 January 2023).
6. Bosak I.P. (2018) *Tendentsii rozvytku sotsialnoho pidpriemnytstva v Ukraini* [Trends in the development of social entrepreneurship in Ukraine]. *Naukovi zapysky*, vol. 1, pp. 154–160.
7. Matvienko-Biliaeva H.L. (2018) *Sotsialne pidpriemnytstvo: efektyvnyi hibrydnyi biznes fenomen* [Social entrepreneurship: an effective hybrid business phenomenon]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 14, pp. 461–466.
8. Achkasova O.V. (2022) *Rozvytok sotsialnoho pidpriemnytstva v Ukraini v umovakh voiennoho stanu* [Development of social entrepreneurship in Ukraine under martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo*. Vol. 37. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1217/1172> (accessed 20 January 2023).
9. *Sotsialne pidpriemnytstvo* [Social entrepreneurship]. Available at: <https://business.diia.gov.ua/social-entrepreneurship> (accessed 15 January 2023).
10. *Podatkovi zminy pid chas dii voiennoho stanu: novyi Zakon* [Tax changes during martial law: new Law]. Available at: https://biz.ligazakon.net/analitics/211542_podatkov-zmni-pd-chas-d-vonnogo-stanu-noviy-zakon (accessed 14 January 2023).
11. *Biznes dopomohaie ZSU pid chas viiny: yaki podatkovyi naslidky?* [Business helps the armed forces of Ukraine during the war: what are the tax consequences?]. Available at: <https://news.dtki.ua/taxation/common/75203-biznes-dopomogaje-zsu-pid-cas-viini-yaki-podatkovyi-naslidki> (accessed 14 January 2023).
12. *Hospodarskyi kodeks Ukrainy* [Economic Code of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (accessed 14 January 2023).
13. *Podatkovi kodeks Ukrainy* [Tax Code of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (accessed 14 January 2023).

Стаття надійшла до редакції 19.02.2023